

O VEBROVEM POJMOVANJU DVEH TIPOV SOCIALNOSTI: *CERKVENO OBČESTVO KOT VRHOVNA OBLIKA ČLOVEŠKE SOCIALNOSTI*

Pričujoči članek poskuša prikazati osnovne obrise socialne filozofije Franceta Vebera in še prav posebej osvetliti tisti njen del, ki se ukvarja s problemom človeštva kot enotne, sklenjene socialne skupine in vloge cerkvenega občestva v tem oziru. Pokazalo se bo, da je tukaj osrednji odnos, ki ga Veber označi tudi kot prevladujočo značilnost njegove dobe, odnos človeka do človeka, torej socialni odnos. Vendar je pri človeštvu kot skupnosti potrebno posredovanje oz. vzpon do odnosa človeka do Boga in nato ponoven sestop k zgolj socialni ravni.

ORIS VEBROVE SOCIALNE FILOZOFIJE

Zanimanje za filozofsko zapuščino Franceta Vebera postaja v zadnjih obdobjih na Slovenskem vse večje.¹ Pri tem pa njegova socialna filozofija in spremljajoča razmišljanja, ki se dotikajo človekove socialne plati, ostajajo nekako v ozadju, in še čakajo na podrobno obdelavo in razmislek. Veber začne graditi svojo socialno misel najprej v knjigi *Idejni temelji slovanskega agrarizma*² s podnaslovom *Pragmatična socialna študija*, ki je izšla leta 1927, in je pomenila že deveto Vebrovo književno delo.

Janez Janžekovič se je o Vebru kot filozofu in razvoju njegove misli izrazil takole:

“Veber namreč ni izmed tistih mislecev, ki stopijo pred javnost z dovršenim filozofskim nazorom, ki se nekako za stalno utabore v svoji osrednji zamisli ter iz te točke delajo izlete v vseh smereh na razna filozofska področja; knjiga za knjigo izhaja, toda povsod se javlja isti temeljni nazor, samo da si osvaja nove predmete; ud za udom se prikazuje izklesan in dovršen pred občinstvom, a duhovni lik, ki ga ti udje sestavljajo, je bil zamišljen od vsega začetka. Tako dela Bergson, tako je delal Kant v zreli dobi, tako je delal Descartes. Jedro teh sistemov je ena sama začetna intuicija, ki pa se da nekoliko izraziti le v nešteti knjigah, kakor je dejal eden izmed njih. Veber ne pozna take osrednje zamisli, nima trajnega filozofskega doma, ne oblikuje svojega modroslovja uda za udom, ampak si seka od izhodiščne točke svojo pot naprej, ne da bi se povračal in ne da bi vedel, kam ga bo dokončno dovedla. Njegova filozofija postaja od knjige do knjige starejša, zato jo je treba vsakokrat znova podati vso, kajti noben ud ne sme ostati tak, kakor je bil svoj čas, ko je bil ves organizem še mlajši.”³

In če hočemo o Vebrovi socialni filozofiji govoriti in jo spoznati kot organizem v določeni stopnji razvoja, in ne le kot o posameznem udu, potem semkaj poleg Idejnih temeljev slovanskega agrarizma sodita še knjigi *Filozofija*⁴ iz leta 1930 in *Sv. Avguština*⁵ iz leta 1931. Podrobnosti zapolnjujejo in osvetljujejo še številni članki vezani na razmišljanja o socialnih vidikih človeka.⁶

V Idejnih temeljih slovanskega agrarizma Veber začne z vzpostavitvijo razlikovanja med naravoslovnim in historičnim motrenjem sveta, in to razlikovanje poveže s samo razliko med instinktivno-kavzalnim razvojem celote narave same in organsko-kulturnim razvojem sveta človeka. Historično motrenje postavlja človeka samega v središče svojega zanimanja, medtem ko ga naravoslovno motrenje obravnava le kot del narave. Le pri organsko-kulturnem razvoju lahko govorimo o normativnem razvoju, torej o napredovanju ali nazadovanju stopnje kulture človeške družbe oz. posamezne skupnosti.

Veber v splošnem ločuje štiri stopnje ali faze v kulturno-duhovnem razvoju celotnega človeštva.⁷ Kot značilnost četrte faze, ki naj bi se začejala v njegovi sodobnosti Veber izpostavi poudarjeno razmerje človeka do človeka, torej socialno razmerje. Nato preide k obravnavi socialnosti same oz. socialnih odnosov. Tukaj je poudarek na ugotovitvi, da so socialni odnosi po svojem bistvu doživljajski odnosi oz. posledica te trditve, da so socialne diference v osnovi psihološke diference.

“Tudi socialni odnosi pa zopet niso nikaki telesno-vnanji odnosi, tudi socialne odnose tvore v bistvu le človeška doživetja. In sicer gre tu predvsem za nagona doživetja, za čustva in stremljenja. Da je kdo na pr. tvoj brat, zate v socialno pomembnem smislu ne pomenja le tvojega zgolj umskega vedenja, da je njega in tebe recimo ista tretja oseba rodila, pač pa pomenja to predvsem le tvoje čustveno in stremljenjsko razmerje napram njemu. Brez čustveno-stremljenjskih odnosov med človekom in človekom bi tudi vsi socialni odnosi v hipu izginili in morali izginiti.”⁸

Torej sta od osnovnih vrst človekovih doživetij; predstav, misli, čustev in stremljenj; pri socialnih odnosih v ospredju slednji dve vrsti. Veber v Idejnih temeljih slovanskega agrarizma zariše dve glavni osi delitve človeštva v posamezne socialne oblike. Prva os delitve je družinsko-narodna, kjer nahajamo naslednje socialne oblike:

- a) družina
- b) pleme
- c) narod
- d) (človeška) rasa
- e) človeštvo

pri čemer nosita osrednji vlogi družina in narod. Druga os delitve pa členi človeštvo v posamezne sloje oz. stanove. Poleg družine, naroda in sloja Veber posebej izpostavi še pomen družbe (v smislu družabnosti) in države.

Veber to raziskovanje poveže s tezo o agrarizmu kot idejnem pogledu, ki poudarja pomen in osnovno vlogo kmečkega sloja za vse oblike socialnega življenja od družine do države. Nadalje vidi v celokupnem slovanstvu tisti temelj, v katerem so se najbolj ohranile osnovne značilnosti kmečkega življenja in je kot takšno torej najprimernejše za kulturno-civilizacijski razvoj in napredek ter posredovanje⁹ med ostalimi narodi oz. človeškimi rasami.

“Le s celokupnim Slovanstvom je dan, se zdi, oni empirično realizirani družinsko-narodno-rasni živelj na zemlji, ki tvori po lastni naravi najugodnejši teren za končno kreacijo takega v istini ter v vseh ozirih demokratičnega državnega sistema. Kajti vprav v Slovanstvu nahajam v največji in najčistejši meri realizirano vse to, kar odlikuje na drugi strani po vsem rečenem zemljedelsko slojno socialno zajednico pred vsemi ostalimi socialnimi elementi in to v historičnem, slojno-teoretičnem in strukturno psihološkem pogledu. Slovanska psiha je tudi na takih točkah, ko nima več opravka, vsaj neposredno ne, z zemljedelstvom samim, v največji in najčistejši meri ohranila temeljno strukturo - zemljedelske psihe in je vprav ta struktura zanjo tako značilna in konstitutivna, da postaja tem manj “slovanska”, v čim večji meri se na posameznih točkah od nje oddaljuje. Za to prevažno dejstvo priča že na zunaj najmanj troje: dosedanja zgodovina Slovanstva, notranji socialni ustroj Slovanstva kakor tudi - največja kulturna dela slovanska.”¹⁰

To je kratek in grob prikaz Vebrove socialne misli v Idejnih temeljih slovanskega agrarizma. Preden pa lahko raziščemo razlike med dvema vrstama socialnosti, ki jih je Veber razvil v Filozofiji, pa moramo podrobneje osvetliti problem človeštva kot socialne skupnosti.

ČLOVEŠTVO KOT POSEBNA SOCIALNA OBLIKA

Najprej moramo spoznati Vebrovo razlikovanje med instinktivno-neposrednimi in racionalno-posrednimi nagonskimi doživljaji (čustva, stremljenja).¹¹ Prva imenuje Veber tudi animalična, slednja pa duhovna.

“In v istem smislu so vsa naša čustva in stremljenja ali instinktivno-neposredna ali racionalno posredna, kratko: ali animalična ali duhovna, s to razliko, da so tako zvana najnižja čustva in stremljenja (uživanje hrane, pijača; seksualni goni itd.) izključno animalična, tako zvana najvišja čustva in stremljenja kakor n. pr. etična in religiozna čustva in stremljenja) pa izključno duhovna.”¹²

V osnovi družinskega življenja je instinktivno-animalično čustvovanje in stremljenje, medtem ko pri narodu v ospredje že stopa racionalno-duhovno. Prav to tudi šele omogoča kulturo v pravem pomenu besede.¹³ V sledenju liniji družina - pleme - narod - (človeška) rasa - človeštvo naj bi tako instinktivno-animalična doživetja vse bolj izgubljala svoj pomen. Za človeštvo kot posebno socialno obliko Veber sprva celo pravi, da bi pri njem moralo instinktivno-animalično doživetje povsem stopiti v ozadje in izginiti in bi prevladala čista racionalno-duhovna doživetja. Poglejmo naslednji dve njegovi misli:

“Če pa gremo zdaj še korak naprej in skušamo obstati n. pr. šele pri človeštvu sploh, takoj vidimo, kako bi v socialnem pogledu tu stopila instinktivno-nagonska plat popolnoma v ozadje, racionalno-duhovna pa v ospredje. To dejstvo je že neposredno skustveno fundirano; napram človeku, s katerim te ne veže nič drugega nego okoliščina, da je tudi - človek, boš komaj imel kake posebno instinktivno-neposredne čustvene in stremljenjske odnošaje, kar ti pa na drugi strani dela tem lažje, da nastopaš napram njemu z umske in nagonska plati nekako zgolj “umno”, “logično utemeljeno”.¹⁴

in

“Človek bi prenehal biti človek brez instinktivno-animaličnega življenja kakor tudi brez racionalno-duhovnega: v prvem slučaju bi postal - “angelj”, v drugem pa - prosta žival. Človek pa ni ne angelj ne žival, temveč edina organična sinteza obeh, duhovnega in živalskega, duha (Geist, spiritus) in duše (Seele, anima).”¹⁵

Človeštvo kot posamezno in konkretno realizirano socialno skupnost Veber v Idejnih temeljih slovanskega agrarizma zavrne. Sprva dopušča uporabo pojma človeštvo le v pomenu, ki je nekako vzporeden glede na npr. pojma živalstvo in rastlinstvo. Tudi pri definiciji uporabi pogojni govor; človeštvo je socialna enota, “ki bi po svoji socialni sili producirala in gojila izključno racionalno-duhovno socialno človeško življenje; kot taka pa ostane le - ideja, ki se konkretno realizuje le v narodu.”¹⁶

Vendarle pa se Veber tukaj nekoliko prenagli. Ko razmišlja o človeški rasi (npr. slovanih) pa tudi o narodu pride do ugotovitev, da pri narodu in rasi instinktivno-animalično nagonsko doživetje ne more (delno) izginiti in da je potrebno ter še vedno prisotno. Torej ostaja tudi pri človeštvu možnost obstoja takšne posebne skupnosti, saj tudi tu ne more in ni nujno, da bi popolnoma izginil instinktivno-animaličen značaj doživetij, na katerih človekova narava sicer bazira.

CERKVENO OBČESTVO

V Filozofiji, ki jo je Veber podnaslovil s Načelni nauk o človeku in njegovem mestu v stvarstvu, poleg obravnave lastnosti in vrst človeškega doživljanja doda še poglavja z naslovi Človek in narava, Človek in človek in Človek in Bog. Pri obravnavi razmerja človeka do človeka Veber kratko obnovi svoje splošne teze iz Idejnih temeljev slovanskega agrarizma, ter povzame teorijo o družinsko—narodnem in slojnim življenju z dodatkom družbe in države. Pri razmerju človeka do Boga pa pride glede na Idejne temelje do sprememb in dopolnitev.

Za boljše razumevanje moramo poznati Vebrovo delitev človeškega čustvovanja. Veber čustvovanje deli na dojemalno in osvojevalno čustvovanje. Predmet čustev kot doživljanje so vrednote. Dojemalno čustvovanje je zgrajeno na osnovi trpnega dojetja npr. občutka mraza, ki se nam prikazuje kot neprijeten. Po drugi strani pa lahko ob tem oz. ob takšnem čustvovanju občutimo še npr. določeno čustvo veselja ali žalosti, in tako nas mraz, ki ga sprva le trpno dojemamo zadeva v nas same in ga torej dejavno osvajamo. Razmerje med obema vrstama je takšno, da se lahko osvojevalno čustvovanje pojavi le na osnovi dojemalnega, medtem ko lahko pri posamezniku dojemalno čustvovanje obstaja samo zase. Osvojevalno čustvovanje pa Veber še nadalje deli:

“To osvojevalno čustvovanje razpade še v dve posebni vrsti. Tako nam utegne na pr. uživanje jedi biti povod za naknadno dvojno posebno čustveno stališče napram njej: ali da se je le veselimo ali pa da jo še posebej kot dobro jed ocenjujemo ali presojava. In dokler smo napram jedi, pijači, sliki itd. le v razmerju veselja ali žalosti, se nam zdi tudi samoobsebi umevno znano načelo: kolikor ljudi, toliko okusov. Ko pa prehajamo napram jedi, pijači, sliki itd. v razmerje čustvenega ocenjevanja, se nam isto načelo na mah ne zdi več veljavno, temveč svojo sodbo o tisti jedi, pijači, sliki itd. smatramo tudi za vsakega drugega “obvezno”. Torej razpade osvojevalno

čuvstvovanje zares v dve posebni vrsti, namreč v že omenjeno veselje ali žalost in pa v pristojno pozitivno ali negativno "cenitev": prvo čuvstvovanje hočem imenovati reaktivno osvajanje vrednot, drugo pa presojevalno.¹⁷

Veber torej glede na vlogo, ki jo osvojevalno čuvstvovanje ima glede na ocenjevanje "vrednosti" določene vrednote, imenuje to vrsto čuvstvovanja tudi vrednočenje. Pri tem se za reaktivno vrednočenje pokaže, da je ocena določene "vrednosti" veljavna le za posameznika, ki dejansko čustvuje, medtem ko pa presojevalno vrednočenje velja obče za vsakogar. Zopet se kot razmerje med obema podvrstma pokaže to, da je presojevalno vrednočenje zgrajeno na reaktivnem, ne pa tudi obratno.

Nadalje lahko vrednočenje delimo glede na vrsto vrednot h katerim je naperjeno. Tako ločimo tri vrste vrednočenja in sicer:

- a) stvarno
- b) osebnostno
- c) svetostno

Nosilci prvega, tj. stvarnega, vrednočenja so stvari ali reči. Te pri reaktivnem stvarnem vrednočenju postanejo predmet veselja ali žalosti, pri presojevalnem pa cenitve ali ne-cenitve. Nosilci osebnostnega vrednočenja so osebe oz. jazi, pri čemer so pri reaktivnem osebnostnem vrednočenju lahko deležni ljubezni ali sovraštva, pri presojevalnem pa spoštovanja ali zaničevanja. Svetostno vrednočenje je naperjeno na Boga oz. kot pravi Veber edinstveno osebnost. Posebnost tega vrednočenja je tudi v tem, da nima negativnega pola, kot ga je najti pri stvarnem in osebnostnem vrednočenju (žalost, ne-cenitev, sovraštvo in zaničevanje), temveč gre pri reaktivnem svetostnem vrednočenju za molitev, pri presojevalnem pa za češčenje.¹⁸ V splošnem lahko torej o stvareh sodimo, da so vredne ali ne-vredne, o osebah, da so dobre ali zle, pri Bogu pa lahko govorimo le o svetosti, kot vrednoti na katero je naperjeno naše čuvstvovanje.

Vse tri vrste si slede razvojno kot tudi dušeslovno-analitično od najnižjega stvarnega vrednočenja do najvišjega svetostnega ali hagiološkega vrednočenja, s katerim se človek šele dovrši kot človek.

"Tako pa je tudi s teh vidikov oboje umljivo, namreč da se naša osebnost skustveno razvija po časovni črti: stvarno - osebnostno - hagiološko vrednočenje, da pa postaja ista osebnost vprav po tem razvoju tudi sama tem izrazitejša in v svojem presojevalnem bistvu tem samostojnejša: hagiološko vrednočenje je zares razvojni vrhunec človeške osebnosti, obenem pa njena edina - absolutna smiselna podlaga."¹⁹

Tako v splošnem lahko rečemo tudi, da se človek šele preko razmerja do Boga zaključi v sebi, in da prav to razmerje tudi osmišlja in osvetljuje tudi razmerje med človekom in naravo ter med človekom in človekom. Veber iz tega sklepa, da torej ni presenetljivo, da je razmerje človek - Bog vzrok oz. podlaga za posebno vrsto socialnosti oz. razmerja človeka do človeka. Ta tip socialnosti se dejansko udejanja v cerkvenem občestvu.

Ključni ostajata še dve odprti vprašanji, ki sta pomembni za temo razlikovanja in obstoja dveh tipov socialnosti, ki se je Veber loteva. Prvo je vprašanje razlikovanja med obema tipoma socialnosti. Drugo vprašanje pa terja

odgovor glede razmerij, ki se vzpostavljajo med tema dvema tipoma. Veber prvi tip socialnosti (družina, narod, sloj, družba, država) poimenuje tudi animalno-duhovna socialnost, drugega pa cerkveno-občestvena socialnost. Odgovor na prvo vprašanje je v tem, da je pri animalično-duhovni socialnosti izvor in temelj vsake posamezne socialne oblike, ki jo v tem tipu socialnosti nahajamo (družina, narod, sloj, družba, država), v človekovem notranjem ustroju in odsev notranjih gonov, ki jih človek ima.²⁰ Torej nam za razlago teh socialnih oblik ni treba posegati izven človeka samega in njegovega razmerja do sočloveka. Nasprotno pa se cerkveno-občestvena socialnost v osnovi lahko izoblikuje in tudi pojasni šele preko razmerja človeka do Boga. Druga razlika je v tem, da se šele preko cerkveno-občestvene socialnosti lahko izoblikuje in udejanji t.i. socialna enakopravnost.

“Že večkrat smo mogli in morali reči, da gre tudi pri razmerju človeka do Boga za osnovno razmerje osebe do osebe, in sicer za razmerje prirodno pogojene in v tem smislu relativne osebe do prirodno nezavisne in v tem smislu absolutne osebe. ta vidik pa je sam po sebi najtesneje spojen z idejo vsega tega, kar imenujemo recimo socialno enakopravnost vseh ljudi, to je vseh prirodno pogojenih oseb. Naj bodo med temi osebami v vseh ostalih ozirih kakršnekoli animalne in duhovne razlike, v svojem ter zadnjič orisanem osnovnem razmerju do božje, absolutne osebnosti nima nobena izmed njih, vsaj po lastni naravi ne, prav nič pred drugo. Tako pa je zdaj sam po sebi dan tudi načelni dušeslovni razlog za obstoj in razvoj take posebne vsečloveške socialnosti, take posebne zakonite ureditve dejanskih nagonskih odnosov človeka do človeka, ki ji je skupna osnovna podlaga orisana načelna relativnost vsake človeške osebnosti in ki ji je enako skupen osnovni cilj, da to relativnost tudi v socialnem pogledu vedno bolj izravnava in v tem smislu človeštvo “končno reši”; in sicer bi ta rešitev bila dana s končno oprostivjo človeka od izkustveno neobhodnega objema njegove prirodnosti, ne da bi pri tem kaj trpelo ali sploh moglo trpeti že obravnavano razmerje človeške, relativne duhovnosti do božje, absolutne.”²¹

V povzetku lahko torej zaključimo, da animalno-duhovna socialnost izhaja iz vsakega posameznika in se udejanja v obliki nagonskih odnosov človeka do človeka, medtem ko cerkveno-občestvena socialnost izhaja iz notranjega razmerja človeka do Boga in se šele preko tega razmerja udejanja v nagonskih odnosih človeka do človeka, ter da gre torej res v osnovi za dva različna tipa socialnosti.²²

Glede razmerij med animalno-duhovno socialnostjo in cerkveno-občestveno socialnostjo se Veber pri pojasnjevanju in analizi omeji kar na razmerje med slednjo in državnim življenjem, saj le to že zastopa in posredno vključuje tudi ostale oblike animalno-duhovne socialnosti.²³ Veber ugotavlja, da med obema ni in niti ne more biti notranjih nasprotij. Argument za to je naslednji. Vsa animalno-duhovna socialnost izhaja iz človekovega notranjega bistva in njegove narave. Tudi cerkveno-občestvena socialnost izhaja iz človekovega notranjega bistva, a motrenega v luči njegovega razmerja do Boga. Med dvema stvarima, ki izhajata iz istega jedra oz. bistva, ne more biti zares nekih notranjih nasprotij, Torej sledi, da si tudi cerkveno-občestvena socialnost in država ne moreta biti notranje nasprotni. Tega dejstva prav nič ne omajajo posamezni primeri

nasprotij med cerkvijo in državo; podobna nasprotja se pojavljajo tudi med posameznimi oblikami animalno-duhovne socialnosti, pa vendar tudi med temi načeloma ne more biti notranjih nasprotij.

“Enako pa ne smemo za sem spadajoče notranje razmerje med - državnostjo in cerkvenostjo prav nič sklepati že na podlagi in samo na podlagi kakršnihkoli posameznih zgodovinskih slučajev večjega ali manjšega nasprotja med njima.”²⁴

Dodatni razlog za nekakšno harmonijo med cerkveno-občestveno in animalno-duhovno socialnostjo je tudi v njunem načelnem razlikovanju glede na človekovo animalno prirodnostjo in osebno duhovnostjo. Za vse oblike animalno-duhovne socialnosti je namreč značilno, da se v veliki meri navezujejo ali pa vsaj usklajujejo glede na človekovo animalno prirodnost. In čeprav Veber pri razmejitvi družinskega življenja kot v osnovi izhajajočega iz animalnega nagonskega doživljanja in narodnega življenja na drugi strani kot v veliki meri prevlado duhovnega nagonskega doživljanja, zdaj Veber ponovno prav to razliko mutatis mutandis uporabi pri pojasnitvi razmerij med obema tipoma socialnosti. Tako se cerkveno-občestvena socialnost glede na animalno-duhovno približuje načelni osamosvojitvi človeka od njegove animalnosti oz. prirodnosti. In ker torej omenjena tipa socialnosti delujeta in izhajata iz različnih osnov, glede na razlikovanje animalnost - duhovnost, je potemtakem še toliko manj možnosti in razlogov, da bi se med njima pojavljala notranja nasprotja.

Po tem razmisleku zdaj Veber poda dokončno opredelitev cerkveno-občestvene socialnosti; in sicer pravi:

“...ta socialnost je zgrajena neposredno na človeški duhovnosti, motreni le še po razmerju do bližje duhovnosti, in ima to svojo osnovno težnjo, da vede tudi z vidika dejanskih nagonskih odnosov človeka do človeka človeško duhovnost do končne načelne osamosvojitve napram vsej človeški prirodnosti.”²⁵

Tukaj Veber sedaj zaključi svoje iskanje odgovora na problem človeštva kot posebne socialne skupnosti, ki ga je začel že v Idejnih temeljih slovanskega agrarizma. Cerkevno občestvo se pokaže kot zadovoljiv kandidat za takšno skupnost, ki se neposredno in posredno veže zgolj na golo duhovnost, hkrati pa sprejema človeka z vsemi ostalimi lastnostmi in torej s tem tudi vključenost v ostale socialne oblike. Ideji človeštva, ki je izključno naravnana na duhovnost Veber pravi tudi humaniteta. Pri njej je pomemben naslednji vidik.

“Dočim je pri vsakem družinskem, narodnem, slojnem, družabnem in državnem razvoju poedino človeško bitje več ali manj le sredstvo, ki ima svoj namen samo v pristojni obliki sem spadajoče socialnosti sami, torej na pr. v družini ali narodu ali državi, pa gre pri cerkveni socialnosti za tako končno socialno obliko, ki je vsaj idejno sama le sredstvo in to za vsakega poedinega svojega člana.”²⁶

ZAKLJUČEK

Z odgovorom na problem človeštva kot posebne socialne skupnosti je Veber hkrati že na sledi tudi odgovorom oz. rešitvam, ki bi vodile iz zadreg in negativnih potez sodobne antropocentričnosti. Na le te Veber opozori v svoji knjigi Sv. Avguštin, ki je izšla leta 1931. Zanj Veber sam pravi, da je nekakšna dvojčica Filozofije in ju je treba brati kot enotno delo, čeprav se na prvi pogled ne zdita takšni. Kakor smo omenili že zgoraj Veber že v

Idejnih temeljih za svojo dobo pravi, da je v njej v ospredju razmerje človeka do človeka in s tem torej tudi antropocentričnost. Vendar se šele v Sv. Avguštinu pojavijo tudi globlje negativne ocene takšnega položaja.

“Če si nakazano antropocentrično strukturo našega časa nekoliko pobliže ogledamo, pridemo kaj hitro še do posebnih njenih označb, ki jo prikazujejo v kaj čudni luči. Prvič velja, da ta antropocentričnost naše dobe ni nikaka načelna, temveč samo po zgolj vnanjih činiteljih pogojena antropocentričnost. Sodobni človek je sploh izgubil vero v vsaka načela, ki naj bi veljala sama po sebi in katerim naj bi se podredilo tudi in vprav vse človeško življenje; osnovno prepričanje modernega človeka je nasprotno to, da gre tudi vsem tako imanovanim načelom samo ta in toliko vrednost, kolikor so ta načela obenem človeku tako ali drugače tudi socialno koristna.”²⁷

Nenačelnost spremlja tudi duh načelnega dvoma. Poleg tega je za sodobno antropocentričnost značilen še sodobni naturalizem, ki si prizadeva motriti človeka le kot naravno bitje in zgolj v njegovi prirodnosti. V njeno ospredje stopa tudi tehnicizem, kjer se namesto kulture poudarja civilizatorno-tehnična plat življenja; najpomembnejša so tu življenjska sredstva. Nadalje se temu pridruži še določen kolektivizem, ki daje prednost abstraktnim človeškim skupinam pred dejanskim posameznikom.²⁸ Prav vsaka od teh negativnih plati pa je in mora biti presežena, če sprejmemo Vebrovo cerkveno-občestveno socialnost kot idejo, kjer se razmerje človeka do Boga zaobrne nazaj k razmerju človeka do človeka.

LITERATURA

- ♦ Janžekovič, Janez; Domoljubni spisi • Vebrova filozofija. Mohorjeva družba, Celje, **1977**.
- ♦ Jerman, Frane; Slovenska modroslovna pamet. Prešernova družba, Ljubljana, **1987**.
- ♦ Veber, France; O naravoslovnem in historičnem razlaganju. v: Mladina, I. str. 30., **1924/25**
- ♦ Veber, France; Idejni temelji slovanskega agrarizma. Kmetijska tiskovna zadruga, Ljubljana **1927**.
- ♦ Veber, France; Nekaj misli o kulturi in civilizaciji. v: Odmevi I. str. 78 - 85., Ljubljana, **1929**.
- ♦ Veber, France; Sv. Avguštin; Osnovne filoz. misli sv. Avguština. Poskus kulturno zgodovinske apologije novega življenjskega idealizma in svetovnega optimizma. zbirka Kozmos, Ljubljana, **1931**.
- ♦ Veber, France; Filozofija; načelni nauk o človeštvu in njegovem mestu v stvarstvu. Študentska založba, Claritas, Ljubljana, **2000**
- ♦ Žalec Bojan; Reprezentacije; od pojavov k stvarnosti. Študentska založba, Claritas, Ljubljana, **1998**.
- ♦ Žalec Bojan; Slovenska filozofska mavrica leta 1930 v: Veber, F. Filozofija. str. 245 - 321. Študentska založba, Claritas, Ljubljana, **2000**.

---

¹ prim. Žalec, 1998. in 2000.

² Veber, 1927.

---

³ Janžekovič, 1977. str. 141.

⁴ Veber, 2000.

⁵ Veber, 1931.

⁶ prim. Veber, 1929. in Veber, 1924/25.

⁷ Prva je doba starogrške antike, kjer je prevladovalo razmerje človek - narava. Značilnosti te dobe so bile tuzemski optimizem, onostranski pesimizem in zgolj prirodno pojmovanje človeka. Druga doba je doba srednjeveškega krščanstva z značilnostmi: tuzemski pesimizem, onostanski optimizem in osrednja vloga metafizičnega pojmovanja človeka. Tretja doba pa je brez posebnih izvornih značilnosti, ter je le prehodna oz. pripravljalna doba za četrto dobo. prim. Veber, 1927. str. 6 - 9.

⁸ Veber, 2000. str. 101.

⁹ Veber tako kot postulate slovanske politike navede naslednje: (1) slovanska politika naj bo agrarna; (2) slovanska politika naj bo zahodno - vzhodna in vzhodno - zahodna; (3) slovanska politika naj bo pravno mirovna; in (4) slovanska politika naj bo mesijanska. Posebej zanimiv je prav zadnji postulat, h kateremu Veber doda: "Tako pa sta krščanstvo in Slovanstvo izkazana kot recipročna kulturna činitelja človeškega razvoja: kar je krščanstvo bilo in še je na polju osebno-duhovne individualnosti človeške, to naj Slovanstvo postaja na polju osebno-duhovne socialnosti človeške." (Veber, 1927. str. 335.)

¹⁰ Veber, 1927. str. 326.

¹¹ prim. Veber, 1927. str. 15 - 18. in Veber, 2000. str. 103 - 106; pri čemer Veber v Filozofiji namesto o razliki med instinktivno-animaličnim in racionalno-duhovnim govori o razliki med dušno-animaličnim in duhovno-osebnim.

¹² Veber, 1927. str. 16.

¹³ Kot kulturne tvorbe in torej kot posledice narodnega življenja Veber navaja jezik, umetnost, znanost, državo (v pomenu državnosti) in religijo. prim. Veber, ibid. str. 21.

¹⁴ ibid. str. 22.

¹⁵ ibid. str. 26.

¹⁶ ibid. str. 27.

¹⁷ Veber, 2000. str. 65.

¹⁸ prim. ibid. str. 66 - 73.

¹⁹ ibid. str. 75.

²⁰ Tako je po Vebru v osnovi družinskega življenja posameznikov gon po človekovi ohranitvi kot animalno bitje; v osnovi narodnega življenja posameznikov gon po človekovi ohranitvi kot duhovno bitje; v osnovi slojnega življenja posameznikov gon po dejanskem udejstvovanju človekovih sposobnosti kot delovno bitje; v osnovi družabnega življenja posameznikov gon po odmoru; in v osnovi državnega življenja posameznikov gon po notranjem ravnovesju med ostalimi goni. prim. ibid. str. 117 - 118.

²¹ ibid. str. 134 - 135.

²² prim. ibid. str. 136.

²³ V Idejnih temeljih Veber kot vlogo države določi posredovanje med ostalimi oblikami socialnega življenja. "Državnemu socialnemu nagonskemu doživetju odgovarja socialna edinica: država kot realni princip legislativnega, eksekutivnega in reprezentativnega ravnovesja med vsemi ostalimi socialnimi edinicami." (Veber, 1927. str. 313.)

²⁴ Veber, 2000. str. 137.

²⁵ ibid. str. 140.

²⁶ ibid. str. 141.

²⁷ Veber, 1931. str. 127.

²⁸ prim. ibid. str. 127 - 129.